

**DE LA „WIE ES EIGENTLICH GEWESEN” LA ISTORIA-ARTĂ.
LEOPOLD VON RANKE ȘI PARADIGMA ISTORIOGRAFICĂ ISTORISTĂ**
From „Wie es Eigentlich’s to History of Art. Leopold von Ranke and the
historyographical Paradigm of History

Diana-Maria DĂIAN

Abstract: *During the middle of the nineteenth century, the German historian Leopold von Ranke was showing a particular interest in the universe of the historical writing and, of course, for the means by which the reconstruction of the past realities could be made. According to his opinion, writing history, elaborating a representation of the past did not mean following a certain pattern, in other words a model that once truly respected, could lead to a practical work expressing the unique point of view upon narrated facts. On the contrary, Leopold von Ranke rejected the Illuminist tradition and the eighteenth century educative and moralizing history, emphasizing the necessity of acknowledging and understanding of the past by each individual. Taking into account these considerations, the following research intends to analyze the fundamental principles of the Rankean historical conception, their influence upon the historical methodology being able to emphasize the originality and the modernity of the historical investigation. Secondly, the analysis aims to show to what extent Leopold von Ranke has belonged to a movement born within the German universe of historical writing in the Romantic period, determining the apparition of a historiographical pattern. Finally, the investigation is willing to evaluate the positive aspects and the limits of the Rankean historical conception and method, to put it in other words, whether the Rankean historiographical pattern proves its availability in the contemporary universe of historical writing.*

Key words: historical criticism, scientific history, historical imagination, *magistra vitae*.

Prefața lucrării *Istoria papalității* (1834-1836) elaborată de Leopold von Ranke cuprinde un paragraf interesant pentru modul în care se scrie istoria în opinia istoricului german: „un italian sau un roman, un catolic, ar aborda subiectul [n.a. istoria papilor] într-un mod foarte diferit de al meu. Căzând pradă exprimării simpatiilor personale sau posibil, așa cum se pune problema acum, aversiunii, acesta ar imprima lucrării sale o ciudată și, fără îndoială, o mult mai impresionantă coloratură; el s-ar dovedi în multe privințe mai elaborat, mai ecleziastic, mai local. Din acest punct de vedere, nu se așteaptă ca un protestant, un nord-german să-l concureze. Acesta se raportează la puterea papilor cu mai multă indiferență; de la bun început el trebuie să evite acea reprezentare însuflețită, născută din simpatie sau ostilitate și care ar produce o anumită impresie în Europa. Pentru asemenea detalii ecleziastice sau canonice nu putem manifesta nicio simpatie. Pe de altă parte, poziția pe care o ocupăm ne permite, dacă nu mă înșel, puncte de vedere diferite, mai pure și mai puțin părtinitoare asupra istoriei”¹.

¹ „An Italian or a Roman, a Catholic, would enter on the subject in a spirit very different from mine. By indulging in expressions of personal veneration, or, perhaps, in the present state of opinion, of personal hatred, he would give to his work a peculiar, and, no doubt, more brilliant colouring; on many points he would be more elaborate, more ecclesiastical, more local. In these respects, a Protestant, a North German, cannot be expected to compete with him. He regards the papal power with feelings of more indifference; and must, from the first, renounce that warmth of expression which arises from partiality or hostility; and which might, perhaps, produce a certain impression in Europe. For mere matter of

„From „Wie es Eigentlich's to History of Art. Leopold von Ranke and the historiographical Paradigm of History”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 19-32.

Utilizarea unor sintagme precum „a aborda subiectul”, „coloratură”, „a se raporta”, „reprezentare”, „puncte de vedere” este menită să contureze preocuparea lui Ranke pentru universul scrisului istoric și implicit, pentru modalitatea în care se produce recrearea realităților trecute. În opinia istoricului german, a scrie istoria, a construi o reprezentare a trecutului nu presupune respectarea unui tipar, a unui model care, odată urmat cu fidelitate, se concretizează într-o lucrare pragmatică, exprimând singurul punct de vedere corect asupra evenimentelor redade. Dimpotrivă, Ranke rupe cu tradiția iluministă și se distanțează de istoria cu scop educativ-instructiv, moralizator a secolului al XVIII-lea, fiind un susținător fervent al cunoașterii și înțelegerii trecutului de fiecare individ în parte. Astfel, există un „mod foarte diferit” de abordare a istoriei papalității de către un italian sau un catolic, care imprimă istoriei sale o anumită coloratură, după cum există „puncte de vedere diferite” asupra subiectului tratat aparținând unui protestant sau unui nord-german. În timp ce contribuția primilor ar consta într-o istorie „mai elaborată, mai ecleziastică, mai locală”, cercetarea unui protestant ar avea o finalitate „mai istorică”. Ce accepțiuni primește atunci obiectivitatea istorică în opinia lui Ranke? În ce măsură putem vorbi despre modernitatea și originalitatea metodologiei exersate de istoricul german? Este Ranke întemeietorul unei paradigme în istoriografia germană a secolului al XIX-lea? Dar mai ales putem vorbi despre valabilitatea și aplicabilitatea principiilor propuse de Leopold von Ranke în scrisul istoric contemporan?

Acest demers își propune să analizeze principiile fundamentale ale concepției istorice rankiene, importanța acestora asupra metodologiei istorice fiind în măsură să sublinieze modernitatea și originalitatea demersului istoricului. În al doilea rând, cercetarea dorește să arate în ce măsură Leopold von Ranke aparține unei mișcări conturate în universul scrisului istoric german al epocii romantice, punând totodată bazele unei paradigme istoriografice. În final, prezentul demers își propune să evalueze punctele tari și limitele concepției și metodei istorice rankiene din perspectiva modalității de scriere a istoriei în epoca contemporană, altfel spus în ce măsură modelul oferit de Ranke își probează valabilitatea și aplicabilitatea în contextul cerințelor istoriografice actuale.

Ipoteza de lucru a acestei cercetări o constituie ideea potrivit căreia figura istoricului Leopold von Ranke poate fi cu ușurință conturată prin apelul la lucrările elaborate, la introducerea seminarului în mediul universitar ca atelier de cercetare istorică, precum și la demersurile sale privind demonstrarea statutului autonom și

ecclesiastical or canonical detail, we can have no true sympathy; on the other hand, our position afford us different, and, if I am not mistaken, purer and less partial views of history” (Leopold von Ranke, *The History of the Popes: their Church and State and especially of their Conflicts with Protestantism in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, cu o traducere de E. Foster, vol. I, Londra, 1847, pp. XVII-XVIII, http://books.google.ro/books?id=a-4QAAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=ro&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, accesat la data de 02.02.2013, ora 12:45).

științific al istoriei.² Pentru a putea evalua reputația și influența pe care Ranke a exercitat-o asupra tradiției istoriografice, este necesară însă o scurtă trecere în revistă a formației acestui istoric. Leopold von Ranke se naște în anul 1795, în electoratul Saxoniei, unde urmează și primele studii în cadrul gimnaziului din Schulpforta, având ca domeniu de interes istoria antică (lumea greacă).³ Se înscrie ulterior la Universitatea din Leipzig, unde studiază filologia. Puțin impresionat de prelegerile profesorului de istorie și respingând volumul neprelucrat de informație istorică, deci dificil de „digerat”, Ranke este atras de istoria Bisericii și de literatură, dovedindu-și simpatia față de marile personalități, de „liderii” din domeniul literar al epocilor medievală și modernă.⁴ Între anii 1817-1825 activează ca profesor de limbi clasice și de istorie a literaturii antice la Universitatea din Frankfurt; perioada petrecută la Frankfurt este totodată cea care, în opinia lui Edward Gaylord Bourne, marchează deplasarea interesului dinspre filologie spre istorie, tranziția fiind facilitată de prelegerile asupra literaturii antice văzută ca monument al trecutului.⁵ Mai mult decât atât, Bourne consideră că Frankfurtul este momentul critic al vieții sale: aici începe studiile sistematice, fundamentul pentru activitatea de la Berlin, aici conștientizează chemarea sa spre domeniul istoriei și tot aici își dezvoltă criticismul, prin care va deschide o nouă etapă în istoriografie.⁶ Lucrarea din 1824, *Geschichte der romanischen und germanischen Völker von 1494 bis 1514 (Istoria popoarelor romanice și germanice din 1494 până în 1514)* îi asigură un post de asistent universitar la Berlin, unde se va putea dedica cercetării pentru mai bine de 45 de ani (1825-1870). Educat în spiritul filologiei clasice, Ranke își dezvoltă abilitatea de a compara sursele și de a pune de acord variantele contradictorii ale unui eveniment istoric astfel încât lucrarea din 1824 va fi considerată de istoriografia de mai târziu ca începutul istoriei critice.⁷ Cea mai importantă contribuție a lui Ranke în predarea istoriei în mediul universitar rămâne fără îndoială introducerea seminarului, adică familiarizarea și pregătirea studenților pentru munca independentă, practică și pentru exersarea criticismului, a preciziei și a explorării subiectului prin consultarea manuscriselor originale sau a compilațiilor de documente tipărite (historice Übungen).⁸ Pe de altă parte, inițiativele lui Ranke în domeniul cercetării istorice se concretizează în patru lucrări importante, trei lucrări de istorie modernă,

² Frederick C. Beiser, *The German Historicist Tradition*, Oxford, Oxford University Press, 2012, pp. 253-254.

³ Edward Gaylord Bourne, “Leopold von Ranke”, în *The Sewanee Review*, vol. IV, nr. 4, 1896, p. 386, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:06; Hans Kohn (recenzor), Theodore H. von Laue, *Leopold von Ranke: The Formative Years* (Princeton, Princeton University Press, 1950, 227 p.), în *The Journal of Modern History*, vol. 23, nr. 3, 1951, pp. 279-280, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:08.

⁴ Gaylord Bourne, *Leopold von Ranke*, p. 386, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:12.

⁵ *Ibidem*, p. 388.

⁶ *Ibidem*, p. 389.

⁷ Bonnie G. Smith, “Gender and the Practices of Scientific History: The Seminar and Archival Research in the Nineteenth Century”, în *The American Historical Review*, vol. 100, nr. 4, 1995, p. 1166, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:14.

⁸ Gaylord Bourne, *Leopold von Ranke*, p. 393, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:16. Smith, *Gender and the Practices*, p. 1154, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:18.

„From „Wie es Eigentlich's to History of Art. Leopold von Ranke and the historyographical Paradigm of History”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 19-32.

istoria Germaniei, a Franței și a Angliei (*Deutsche Geschichte im Zeitalter der Reformation; Französische Geschichte, vornehmlich im sechszehnten und siebzehnten Jahrhundert; Englische Geschichte, vornehmlich im sechszehnten und siebzehnten Jahrhundert*) și o istorie a papalității în secolele XVI-XVII. Ultimul proiect semnat de Ranke va fi o istorie universală (*Weltgeschichte-Die Römische Republik und ihre Weltherrschaft*). Moare la vârsta de 90 de ani, „devotându-și peste 60 de ani din viață interpretării vieții umane de la începutul istoriei scrise și până în epoca sa”.⁹

Prin ce se caracterizează însă această „interpretare a vieții umane” de care amintește Edward Gaylord Bourne? Altfel spus, care sunt principalele elemente care definesc concepția și metoda istorică a lui Leopold von Ranke?

O primă trăsătură a concepției rankiene este reprezentată de autonomia istoriei, viziune formată după sosirea sa la Berlin (1825) și opusă ideii hegeliene despre supremația filosofiei.¹⁰ La momentul anului 1825, la Berlin existau deja două „tabere”: „școala filosofică”, formată în jurul lui Hegel, respectiv „școala istorică”, dezvoltată în jurul lui Schleiermacher și avându-i ca membri pe Savigny, Eichhorn și Niebuhr.¹¹ Dacă prima „tabără” susținea că rațiunea este cea care determină finalitatea și legile istorice, a doua „școală” era de părere că rațiunea este limitată la mărturiile conținute de surse.¹² Ranke duce mai departe polemica dintre statutul istoriei și al celorlalte discipline, accentuând faptul că scopul istoriei este identificarea aceluși principiu care surprinde specificitatea domeniului istoric, permite trasarea unei demarcații între istorie și filosofie și împiedică subordonarea istoriei filosofiei.

O altă trăsătură a concepției istorice rankiene este legată de problema finalității în istorie. Dacă Hegel era partizanul unei istorii care să permită cunoașterea întregului, a universalului, Ranke se plasează la polul opus și vede în istorie disciplina prin care se poate realiza cunoașterea particularului, a individualului.¹³ Subiectul istoriei este individul ca produs al unui context, însă a face abstracție de condițiile care au stat la baza formației sale, a-l separa de contextul în care activează, a-i anula valoarea de membru al unei comunități nu reprezintă după părerea lui Ranke altceva decât o absurditate. Din acest punct de vedere, fiecare epocă istorică își are propria individualitate, fiecare națiune are modul său de a gândi, de a acționa, de a trăi, are sistemul său de principii și valori la care se raportează. Cunoașterea și înțelegerea istorică și cu atât mai mult, atingerea finalității în istorie nu este nicidecum receptarea pasivă a trecutului, ci asimilarea activă, identificarea, empatizarea cu acesta. În virtutea acestei idei, înțelegerea trecutului este posibilă în opinia istoricului german doar în momentul în care se renunță la analiza lui prin prisma prezentului, dar mai ales ține de fiecare individ în parte, justificând „necesitatea rescrierii istoriei pentru fiecare generație”.¹⁴

⁹ Gaylord Bourne, *Leopold von Ranke*, p. 400, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:25.

¹⁰ Beiser, *The German Historicist Tradition*, p. 258.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, p. 265.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 273-274.

În strânsă legătură cu încercarea lui Ranke de a conferi istoriei un statut autonom, un program, o finalitate, dar mai ales o metodologie se află încă o trăsătură a concepției sale istorice, respectiv „istoria așa cum a fost” (wie es eigentlich gewesen ist) sau obiectivitatea în istorie. Obiectivitatea istorică primește în viziunea lui Frederick C. Beiser mai multe accepțiuni, de la cunoașterea realității în sine, fără a aplica anumite criterii de judecată, la cunoașterea elementelor esențiale ale realităților trecute (ce, când, unde, cum s-a petrecut), evitând interpretarea sau denaturarea faptelor, la imparțialitate, neutralitate, abstracția de partizanatul moral, politic sau religios și până la cunoașterea interioară, din perspectiva agentului.¹⁵ Dar ce anume înțelegea Leopold von Ranke prin obiectivitate istorică? A reconstitui istoria așa cum s-a petrecut, dar mai ales a spune adevărul istoric însemna în opinia istoricului german a reda doar informațiile conținute de surse, a fi imparțial, neutru, echidistant. Limitarea istoricului la descrierea realităților trecute permite evitarea denaturării faptelor istorice, a interpretărilor, a emiterii judecăților de valoare în concordanță cu standardele altor epoci. Din acest punct de vedere, Ranke se distanțează clar de tradiția iluministă și critică istoria pragmatică a secolului al XVIII-lea care prin valența educativ-instructivă, moralizatoare asumată judecă prin „lentilele” prezentului ignoranța, superstiția și barbarismul trecutului.¹⁶ Mai mult decât atât, Ranke trasează o distincție netă între prezent, pe care îl vede ca „teritoriul” politicianului și trecut, ca apanaj al istoricului, politicianul creând noi realități prin acțiunea sa, iar istoricul recreând vechi realități prin studiu și contemplație.¹⁷ A fi imparțial însemna așadar a trata fiecare individ raportat la contextul în care s-a format, fiecare națiune după propriul mod de a gândi și acționa, fiecare epocă istorică după individualitatea sa. Putea fi atinsă atunci obiectivitatea în istorie sau rămânea la stadiul de deziderat? Răspunsul lui Ranke este unul afirmativ: a scrie o istorie obiectivă însemna a face apel la documentele originale, la sursele primare cercetate în arhive. Apelul la surse, mai ales la documentele scrise, nu este o noutate, fiind încurajat de istoricii epocii renascentiste; ceea ce este inovator, în opinia lui Iggers, este profesionalismul istoricilor, pregătirea lor în domeniul științelor auxiliare ale istoriei, precum și aplicarea sistematică a metodelor critice.¹⁸ De altfel, până la sfârșitul secolului XIX, cercetarea arhivistică a câștigat teren în fața altor practici istorice și a stabilit standardele pentru scrisul istoric ca investigare a trecutului, devenind un bun indicator al profesionalismului istoricilor.¹⁹

De departe cea mai importantă contribuție a istoricului german este în sfera metodologiei istorice, propunând aplicarea metodei critice. Bucurându-se de

¹⁵ *Ibidem*, pp. 275-277; Georg G. Iggers, “The Role of Professional Historical Scholarship in the Creation and Distortion of Memory”, în *Chinese Studies of History*, vol. 43, nr. 3, 2010, p. 33, www.bcudatabases.php, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:26.

¹⁶ Beiser, *The German Historiologist Tradition*, p. 277.

¹⁷ Susanne Zantop, “Re-presenting the Present: History and Literature in Restoration Germany”, în *MLN*, vol. 102, nr. 3, 1987, p. 583, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:28.

¹⁸ Iggers, *The Role*, p. 36, www.bcudatabases.php, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:29.

¹⁹ Smith, *Gender and the Practices*, p. 1153, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:30; Kasper Risbjerg Eskildsen, “Leopold Ranke’s Archival Turn: Location and Evidence in Modern Historiography”, în *Modern Intellectual History*, vol. 5, nr. 3, 2008, p. 451, www.bcudatabases.php, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:30.

„From „Wie es Eigentlich's to History of Art. Leopold von Ranke and the historyographical Paradigm of History”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 19-32.

popularitate și în rândul școlii istorice de la Göttingen, metoda critică presupunea analiza critică a surselor cu scopul de a le determina acuratețea, autoritatea, autenticitatea, veridicitatea și originalitatea.²⁰ Ranke operează o distincție clară între metodele istorice și cele filosofice: dacă metodele istorice sunt a posteriori, inductive (empirice), permițând transferul de cunoștințe de la elementele particulare la cele generale, metodele filosofice sunt a priori, deductive, cunoașterea particularului putând fi realizată doar după cunoașterea generalului.²¹ Aceasta este, în fond și specificitatea sarcinii istoricului: istoricul este capabil să vadă infinitul în finit, universalul în particular, să „interiorizeze” cunoașterea individualului până în punctul în care întreaga lume poate fi concentrată în acel element particular, dar și să „exteriorizeze” cunoașterea individualului până în momentul în care particularul devine „o lume”.²²

În ciuda efortului de a descoperi și descrie doar informațiile istorice furnizate de surse, în ciuda pretenției sale de a fi obiectiv, adică imparțial, echidistant, dar mai ales de a scrie o istorie „așa cum a fost”, Ranke nu a negat niciodată dimensiunea artistică a istoriei, aceasta putând fi considerată o altă trăsătură a metodologiei sale complexe și originale. Descoperirea și colectarea faptelor nu era suficientă în recrearea trecutului, scrierea istoriei fiind echivalentă și cu prezentarea coerentă a faptelor, cu încadrarea și chiar transformarea lor într-o narațiune unitară. Dar acest lucru nu putea fi realizat decât prin simț estetic, prin intuiție, prin apelul la imaginația istoricului, aspecte ce trimiteau la *istoria-artă*. Ranke nu a încetat niciodată să fie un mare partizan al principiilor romantice, făcându-și cunoscută credința în puterile artei, neconcepând o separare între știință, artă, filosofie și poezie și fiind adeptul sondării realității prin simț estetic.²³ Este încrederea lui Ranke în artă și în simțul estetic care explică și capacitatea sa de a empatiza cu trecutul, de a manifesta conform lui Beiser și lui Schevill o „simpatie generală” față de toate epocile istorice, de a înțelege „spiritul timpului”, „puterea ideilor”, de a „intui” individualitatea ca produs al contextului, ca parte a întregului până la punctul în care se poate afirma „homo sum; humani nihil a me alienum puto” [n.a. „sunt om; nimic din ce e omenesc nu mi-e străin”].²⁴ Este totodată meritul lui Ranke de a „investi istoria cu virtuțile adevăratei literaturi”.²⁵

²⁰ Beiser, *The German Historicist Tradition*, p. 257; Theodore H. von Laue (recenzor), Wolfgang H. Mommsen (ed.), *Leopold von Ranke und die moderne Geschichtswissenschaft* (Stuttgart, Klett-Cotta Verlag, 1988, 270 p.), p.79, www.onlinelibrary.wiley.com, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:31.

²¹ Beiser, *The German Historicist Tradition*, p. 260.

²² *Ibidem*, *passim*.

²³ *Ibidem*, pp. 268-269; von Laue (recenzor), p. 82, www.onlinelibrary.wiley.com, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:32; Hayden White, *Metahistory: the Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*, London, The John Hopkins University Press, 1973, p. 187.

²⁴ White, *Metahistory*, pp. 279-281; Ferdinand Schevill, “Ranke: Rise, Decline and Persistence of a Reputation”, în *The Journal of Modern History*, vol. 24, nr. 3, 1952, p. 219, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:35.

²⁵ Georg G. Iggers (recenzor), Felix Gilbert, *History: Politics or Culture? Reflections on Ranke and Burckhardt* (Princeton, Princeton University Press, 1990, 109 p.), în *American Historical Review*, vol. 97, nr. 2, 1992, p. 517, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:40.

Inventarierea principalelor elemente care circumscriu **concepția istorică** (autonomia istoriei, finalitatea în istorie, istoria „așa cum a fost” sau obiectivitatea istorică) și **metoda** exersată de Ranke (aplicarea metodei critice, istoria-artă, înțelegerea trecutului prin intuiție, dimensiunea estetică a scrisului istoric) constituie argumente importante ale originalității și modernității demersurilor istoricului german de a pune istoria pe un fundament științific. În ciuda faptului că nu a respins niciodată ipostaza istoriei ca artă, dar mai ales dimensiunea estetică a scrisului istoric, Ranke nu a încetat să vadă în istorie o știință, un domeniu independent de filosofie sau teologie. Este istoricul german singurul care își canalizează eforturile spre demonstrarea statutului științific al istoriei sau inițiativele sale se înscriu într-o mișcare mai largă conturată în istoriografia germană a secolului al XIX-lea?

Figura istoricului german Leopold von Ranke este adusă în prim-plan pe tot parcursul secolului al XIX-lea în cadrul dezbaterilor legate de apariția și evoluția mișcării istoriste, fiind considerat de unii teoreticieni și istorici ai ideilor „părintele istorismului”,²⁶ „părintele istoriei științifice” sau chiar „părintele istoriei politice”. Cum putem argumenta apartenența lui Ranke la istorism? Dar mai ales este Ranke „părintele istorismului”?

Pentru a putea răspunde acestor întrebări este necesară mai întâi o scurtă prezentare a experiențelor istoriografice consacrate sub denumirea generică de „istorism”.

Istorismul dobândește în istoriografie dimensiunea unei mutații pe plan intelectual, fiind considerat unul dintre factorii care au favorizat modernizarea gândirii occidentale. Este ceea ce înțelege și Friedrich Meinecke, care definind istorismul ca pe una dintre cele mai mari revoluții intelectuale experimentate de Apus, atribuie acestui curent meritul de a înlocui vechile mentalități și viziuni istorice universale cu dependența cauzelor, a valorilor, a acțiunilor de context.²⁷ O definiție a istorismului este dată și de către Ernst Troeltsch, care vede în această mișcare o istorizare fundamentală a gândirii, însemnând că instituțiile, valorile, practicile, cultura sunt produsul evoluțiilor istorice și nu pot fi înțelese în afara unui context, a unui timp și a unui spațiu.²⁸ Mai mult decât atât, Troeltsch evaluează istorismul și din punctul de vedere al mișcării care a încercat să demonstreze dimensiunea științifică a istoriei, o disciplină autonomă având un program riguros și o metodologie bine definită.

Care ar fi principalele elemente care caracterizează istorismul? Beiser identifică și prezintă patru principii de definire ale istorismului, după cum urmează: modificabilitatea, individualitatea (subiectul istoriei este individul/individualul), generalitatea (întregul este prioritar părților și ireductibil la acestea) și nominalismul (fiecare lucru își are propria individualitate; universalul este o construcție a activității

²⁶ Helen P. Liebel, “The Enlightenment and the Rise of Historicism in German Thought”, în *Eighteenth-Century Studies*, vol. 4, nr. 4, 1971, p. 20, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:42; Gavriel D. Rosenfeld, “The Historian as Judge”, în *The Jewish Quarterly Review*, vol. 94, nr. 2, 2004, p. 376, www.bcudatabases.php, accesat la data de 12.12.2012, ora 10:43.

²⁷ Beiser, *The German Historicist Tradition*, p. 2.

²⁸ *Ibidem*, p. 4.

„From „Wie es Eigentlich's to History of Art. Leopold von Ranke and the historyographical Paradigm of History”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 19-32.

mentale).²⁹ Mișcarea istorică pune așadar accentul pe principiul individualismului și al progresului în istorie, pe cunoașterea concretului, a particularului în vederea înțelegerii generalului, dar și pe specificitatea contextului de care nu pot fi separate cultura și civilizația unei epoci. Din acest punct de vedere, istorismul marchează o ruptură clară cu tradiția iluministă, caracterizată de aplicarea tiparelor și clișeele în analiza diferitelor evoluții istorice, de funcționarea unor legi universal-valabile în măsură să ofere explicații raționale asupra trecutului, toate acestea având ca finalitate cunoașterea întregului, a universalului, a generalului în detrimentul elementului particular, local.

Istoriografia plasează originile istorismului la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când Justus Möser scrie o istorie a Osnabrück-ului din perspectiva nobililor și a comunelor, dovedindu-și interesul pentru elementul local, pentru omul de rând, pentru rădăcini în totală opoziție cu istoria pragmatică, moralizatoare a epocii iluministe pusă de cele mai multe ori în slujba legitimării puterii și drepturilor regale.³⁰ Mișcarea istorică capătă amploare pe parcursul secolului al XIX-lea, atingând apogeul între anii 1850-1880; Johann Gottfried Herder, Wilhelm von Humboldt, F. Karl von Savigny, M. Lazarus, Johann Gustav Droysen, W. Windelband, H. Rickert, W. Dilthey sau G. Simmel sunt tot atâția istorici cărora le este subliniată apartenența la istorism.

Care este locul lui Ranke în pleiada de istorici care prin demersurile lor istoriografice se încadrează istorismului? Dar mai ales este istoricul german fondatorul unei paradigme în istoriografia germană a secolului al XIX-lea?

Este evidentă apartenența lui Ranke la istorism, dacă luăm în considerare elementele care circumscriu **concepția sa istorică** (autonomia istoriei, finalitatea în istorie, istoria „așa cum a fost” sau obiectivitatea istorică), **metodologia propusă** (aplicarea metodei critice, istoria-artă, înțelegerea trecutului prin intuiție, dimensiunea estetică a scrisului istoric) și **inițiativele sale în privința demonstrării statutului științific al istoriei**, la care se poate adăuga credința istoricului german în **principiul individualității și al progresului în istorie**. Totuși mult mai justificată decât atribuirea titlului onorific de „părinte al istorismului” apare pretenția unora de a-l considera „părintele istoriei moderne” și implicit, creatorul unei noi paradigme în istoriografia germană a secolului al XIX-lea.

Lăsând la o parte *wie es eigentlich gewesen ist*, clișeul care tinde să rezume activitatea istoriografică a lui Ranke, mulți istorici tind să se pună de acord și să evalueze pozitiv contribuția pe care istoricul german a adus-o nu numai în instituționalizarea istoriei, dar și în domeniul istoriografiei. Ranke a ajutat la fondarea disciplinei moderne a istoriei insistând asupra utilizării atente a surselor cu scopul de a spune povestea „așa cum a fost”.³¹ Credința sa într-o realitate concretă, diversă, dar caracterizată de individualitate și specificitate, așa cum este reflectată în documente, nu face altceva decât să încurajeze și să aprobe investigația istorică de criticismul filosofilor

²⁹ *Ibidem*, pp. 3-5.

³⁰ *Ibidem*, *passim*.

³¹ Charles E. McClelland (recenzor), Leonard Krieger, *Ranke: The Meaning of History* (Chicago, University of Chicago Press, 1977, 402 p.), în *The American Historical Review*, vol. 84, nr. 5, 1979, p. 1335, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:00.

și al oamenilor de știință care vedeau în istorie un demers neștiințific.³² „Algoritmul” propus de Ranke este marcat de îmbinarea și intensă interacțiune a trei niveluri de reprezentare și conștientizare: 1. Studiul cel mai detaliat și critic al mărturiilor originale despre trecut, ceea ce ducea la adevărata cunoaștere istorică; 2. Corelarea informațiilor despre trecut cu evoluțiile politice ale timpului, dezvoltările interne și externe reflectându-se în destinul națiunilor în constituire; 3. Includerea factorului religios ca element care permite înțelegerea evenimentelor istorice în contextele lor cele mai largi și în general, de nepercept.³³ Analiza surselor, capacitatea de a percepe „transnațional” contextele politice, dar și credința lui Ranke într-o divinitate care conduce lumea, altfel spus interacțiunea între cercetare, filosofie politică și religie creionează scrierea istoriei „așa cum a fost”, ca ultimă realitate, dar o realitate completă în privința interpretării tuturor dimensiunilor vieții umane și deci, plină de semnificații pentru prezent.³⁴ Ranke propune așadar o paradigmă istorică prin stabilirea unui sistem teoretic general de conceptualizare, fundament pentru teoretizările ulterioare asupra istoriei și teritoriu al posibilelor interpretări.³⁵

Succesul de care se bucură Ranke în epocă nu se limitează doar la istoriografia germană, fiind relevant în acest caz exemplul Statelor Unite ale Americii. Răspândirea și intensificarea studiilor istorice în Statele Unite în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea se datorează în principal intelectualilor americani întorși din Germania și familiarizați cu o nouă metodă de cercetare istorică.³⁶ Nu este surprinzător faptul că în anul 1884, în momentul înființării Asociației Istorice Americane, fondatorii și l-au ales ca mentor pe Leopold von Ranke, conferindu-i calitatea de membru de onoare.³⁷ Istoriografia americană a aderat până la sfârșitul secolului al XIX-lea la idealul lui Ranke de a scrie istoria „așa cum s-a petrecut”, bazându-se pe examinarea critică a surselor cu scopul de a le determina autenticitatea, autoritatea și veridicitatea.

Distanțarea și chiar identificarea punctelor slabe ale metodologiei rankiene au venit la începutul secolului al XX-lea, pe fondul creșterii interesului față de istoria economică și istoria socială, dar și al afirmării domeniilor noi, precum psihologia și sociologia, considerându-se că demersurile istoricului german se pliază mult mai bine pe istoria politică.³⁸

În paralel cu pierderea popularității de care se bucură modelul de cercetare propus de Ranke în istoriografia americană se înregistrează declinul său și în Germania, atât ca urmare a factorilor amintiți în cazul Statelor Unite ale Americii, dar

³² *Ibidem*.

³³ Theodore H. von Laue (recenzor), p. 82, www.onlinelibrary.wiley.com, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:03.

³⁴ *Ibidem*, www.onlinelibrary.wiley.com, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:04.

³⁵ Helen Liebel Weckowicz, “Ranke’s Theory of History and the German Modernist School”, în *Canadian Journal of History*, vol. 23, 1988, p. 73, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:05.

³⁶ Hans Kohn (recenzor), pp. 279-280, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:05; Schevill, *Ranke*, p. 219, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:07.

³⁷ Schevill, *Ranke*, p. 219, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:08.

³⁸ *Ibidem*, p. 220; Liebel Weckowicz, *Ranke’s Theory of History*, www.bcudatabases.php, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:09.

„From „Wie es Eigentlich’s to History of Art. Leopold von Ranke and the historyographical Paradigm of History”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 19-32.

mai ales, susține Schevill, a unei mișcări ulterior numite „istorism”.³⁹ Înfrângerea Germaniei în Primul Război Mondial și înlocuirea monarhiei discreditate a Hohenzollern-ilor cu o „republică democratică” („republica de la Weimar”) fără rădăcini în tradiția germană, episodul Hitler, dar mai ales capitularea Germaniei la finalul celui de-al Doilea Război Mondial sunt tot atâția factori care au provocat o reacție violentă la adresa tuturor postulatelor pe care s-a construit regimul, multe dintre acestea fiind moștenite din epoca romantică.⁴⁰ Din moment ce romantismul german a luat din punct de vedere politic forma „istorismului”, s-a produs contestarea numeroaselor elemente definitorii ale curentului; însă, ca „părinte al istorismului”, era de așteptat ca reputația lui Ranke să sufere un declin, care prin hiperbolizare s-a transformat într-o „eclipsă totală”, într-un apus.⁴¹

A fost într-adevăr „apusul” lui Ranke sau influența paradigmei sale nu a încetat să se exercite asupra diferitelor generații de istorici? Dar mai ales în ce măsură putem admite validitatea și aplicabilitatea modelului de cercetare propus de Leopold von Ranke relative la cerințele scrisului istoric contemporan?

Pentru a putea răspunde acestor întrebări este necesară mai întâi o sumară trecere în revistă a punctelor tari și a limitelor paradigmei istoriografice rankiene. Modelul de cercetare elaborat de Ranke propune o istorie științifică, având un statut autonom și dispunând de un program, un scop și o metodologie specifică. Autonomia istoriei face posibilă separarea de celelalte discipline și surprinderea specificității sale, un domeniu care se distanțează clar de teologie sau filosofie și care are un scop, o finalitate ce rezidă tocmai în această distincție.

Un alt punct tare al paradigmei istorice rankiene este reprezentat de accentul pus pe contextualizare. Fiecare epocă își are propria individualitate, ceea ce înseamnă că orice element specific epocii respective nu poate fi înțeles decât prin contextualizare, prin raportare la perioada menționată. Însă a încerca o posibilă înțelegere a unui individ sau a unui simplu eveniment făcând abstracție de epoca în care se încadrează nu poate fi decât o absurditate.

Dimensiunea istoriei „așa cum s-a petrecut” sau obiectivitatea în istorie constituie un alt punct forte al modelului rankean. A fi obiectiv însemna în opinia lui Ranke a fi obiectiv, imparțial, echidistant, a reproduce doar faptele documentate, a descrie doar informațiile conținute de surse. Apelul la documentele originale, la sursele primare reprezintă îmboldul dat de istoricul german îmbunătățirii calității scrisului istoric prin evitarea interpretărilor și denaturărilor, prin nefavorizarea nașterii „legendelor” în absența informațiilor regăsite în materialul documentar. În același timp, Ranke respinge rolul istoricului ca judecător, care aplicând standardele epocii sale, evaluează și emite judecăți asupra trecutului. Dimpotrivă, istoricul trebuie să facă abstracție de partizanatul politic sau religios, încercând o descriere punctuală a faptelor fără a interveni și a include propriul punct de vedere asupra celor petrecute.

³⁹ Schevill, *Ranke.*, p. 222, www.jstor.org, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:10.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 225.

⁴¹ *Ibidem*.

În final, cea mai importantă contribuție a istoricului german este dată de aplicarea metodei critice, ceea ce presupune analiza critică a surselor citate în vederea stabilirii autorității, veridicității și originalității acestora. Exercițiul criticismului, dar și precizia conferită de valorificarea unor materiale documentare autentice, a unor informații pertinente facilitează conform lui Ranke sarcina istoricului de a spune „adevărul”, de a scrie istoria „așa cum a fost”, „așa cum s-a petrecut”.

În ciuda elementelor inovatoare care conferă modernitate demersului istoricului german, paradigma propusă de acesta prezintă și puncte slabe.

Una dintre limitele modelului historiografic rankean rezidă tocmai în distingerea celor două fațete ale „marii istorii”: istoria-știință, respectiv istoria-artă. Deși Ranke a fost pe tot parcursul vieții sale un apărător fervent al statutului științific, autonom al istoriei, el nu a negat niciodată valența artistică a istoriei. Cum se împacă însă dimensiunea științifică a scrisului istoric cu cea estetică, având în vedere că reconstituirea și înțelegerea trecutului se face prin simț estetic? Dacă istoria obiectivă descoperă și colectează informații despre trecut, istoria-artă le prelucrează, transformându-le într-o narațiune coerentă. Dar forma pe care o ia această narațiune este dată de fiecare istoric în parte, iar recrearea trecutului se produce în mintea sa, ceea ce trimite automat înspre o selecție, prelucrare și dispunere a faptelor după criterii subiective.

De asemenea, în demersul său de a atinge obiectivitatea și de a scrie o istorie *wie es eigentlich gewesen ist*, criticii lui Ranke susțin că acesta a eșuat. A eșuat în primul rând prin explorarea strictă a surselor primare, cu precădere a categoriilor de *informazioni* sau *relazioni* (rapoartele ambasadorilor, documentele emise de oameni politici). Sedus de mirajul autenticității, veridicității și originalității acestei categorii de izvoare, în cazul de față a observațiilor directe conținute de *relazioni*, dar și de diversitatea aspectelor abordate (viață politică, instituțională, economică, culturală), Ranke renunță să mai vadă limitele acestei categorii de izvoare și implicit, calitatea informațiilor furnizate. Rapoartele ambasadorilor, dar și o parte consistentă a documentelor emise de oameni politici au fost întocmite după ieșirea oficialilor din funcțiile ocupate, ceea ce nu exclude posibilitatea unei „modelări” a aspectelor ce urmau să fie incluse. A eșuat în al doilea rând prin modul de prelucrare a surselor primare. A descrie doar ce arată sursele întră în contradicție tocmai cu înțelegerea indivizilor și a evenimentelor trecute în funcție de contextul în care se încadrează. Individualitatea fiecărei epoci nu poate fi înțeleasă decât prin interdependența elementelor de istorie politică, economică, socială, culturală, confesională, aspecte care pot fi cunoscute și pe baza surselor secundare.

În final, Ranke nu a susținut niciodată valoarea istoriei ca „*magistra vitae*”. Limitând sarcina istoricului la descrierea clară, la prezentarea exactă a informațiilor conținute de surse, istoria devine o simplă narațiune despre trecut. A oferi exemple din istorie în scopuri educativ-instructive sau moralizatoare însemna în opinia lui Ranke a fi subiectiv, respectiv a-l pune pe istoric în ipostaza de judecător al trecutului.

Totuși cercetările recente tind să sublinieze faptul că Ranke nu a vorbit despre aceste idealuri ca fiind absolute, după cum nu a considerat niciodată că acestea puteau fi realizate într-un sens absolut; ridicând obiectivitatea și istoria *wie es eigentlich gewesen ist*

„From „Wie es Eigentlich's to History of Art. Leopold von Ranke and the historyographical Paradigm of History”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 19-32.

la dimensiunea unor scopuri generale, istoricul german le investea cu o validitate nesupusă schimbării.⁴²

Dar își păstrează într-adevăr validitatea idealurile rankiene? Înspre ce se îndreaptă istoriografia contemporană? Cum se scrie istoria în secolul al XXI-lea? Dar mai ales în ce măsură paradigma istoriografică rankeană corespunde cerințelor actuale ale scrisului istoric?

La peste un secol de la moartea lui Ranke, paradigma sa se bucură de popularitate; Jörn Rüsen, Hans Michael Baumgarten, Wolfgang Mommsen, Thomas Nipperdey, Gerhard Schulz, Theodor Schieder, Hermann Lübke sau Reinhart Koselleck sunt tot atâtea nume de istorici care s-au reîntors spre metoda critică a istoricului german, stabilind o continuitate cu tradiția istorică germană și dovedind modernitatea demersurilor „părintelui istoriei științifice”.⁴³

Cum este transformat trecutul în istorie? Există două opinii diferite exprimate de istorici de-a lungul timpului și la care aderă și istoriografia contemporană: trecutul văzut ca ceea ce „a fost cu adevărat”, respectiv trecutul cunoscut ca ceea ce „poate fi cunoscut”.⁴⁴ Altfel spus, dezbaterile teoretice și lucrările elaborate manifestă prin problematici un interes aparte relativ la chestiunea cunoașterii istorice, a particularităților sale, respectiv a obiectivității în istorie. Istoria reprezintă într-adevăr o succesiune de evenimente în care actor este omul, dar Paul Veyne este de părere că natura și finalitatea istoriei nu sunt date de specificul existenței umane, ci de optica aleasă, de cunoașterea în slujba căreia se pune scrisul istoric.⁴⁵ Problema cunoașterii istorice pune în evidență și reluarea dezbaterilor privind statutul disciplinei istorice. Același Paul Veyne consideră că istoria se fabrică pe tiparul unor documente mutilate, deci „nu comportă un prag de cunoaștere, nici un minimum de inteligibilitate și nimic din ceea ce a fost, de vreme ce a fost, nu este inacceptabil pentru ea; istoria nu este așadar o știință, dar ea nu este mai puțin riguroasă decât ea”.⁴⁶ Totodată, istoriografia contemporană este interesată la nivel conceptual de clarificarea unor termeni, precum *adevăr*, *obiectivitate*, *subiectivitate*. Istoria lecturată ca o cunoaștere de documente atrage atenția și asupra pericolelor care pot plana asupra încercării istoricului de a spune adevărul, de a fi obiectiv, favorizând în ultimă instanță subiectivismul: falsificarea autorului documentelor sau a informațiilor conținute, respectiv distorsionarea voită a faptelor.⁴⁷ O altă direcție a cercetărilor istorice contemporane vizează și raportul dintre libertate și determinare în istorie, în ce măsură arbitrariul poate fi adus în explicarea evenimentelor, sau dimpotrivă istoria reprezintă o manifestare a planului divin. În final, se pune problema utilității scrisului istoric îndeosebi prin încurajarea solidarității

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Liebel Weckowicz, *Ranke's Theory of History*, p. 76, www.bcudatabases.php, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:17.

⁴⁴ Izabella Agardi, Bertheke Waaldijk, Carla Salvaterra (ed.), *Making Sense, Crafting History*, Pisa, Pisa University Press, 2010, p. XI.

⁴⁵ Paul Veyne, *Cum se scrie istoria*, București, Editura Meridiane, 1999, p. 9.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 21.

⁴⁷ Marc Bloch, *The Historian's Craft*, New York, Editura Alfred A. Knopf, 1953, pp. 90-91.

între epocile istorice. De ce trecutul este important în cunoașterea prezentului sau de ce nu, își dovedește prezentul relevanța în cunoașterea trecutului? Neînțelegerea prezentului în opinia lui Marc Bloch nu este altceva decât consecința inevitabilă a ignorării trecutului, ceea ce motivează reînțoararea și revalorificarea trecutului care poate oferi răspunsuri pentru prezent.⁴⁸

În cu totul altă ordine de idei, este important să subliniem și punerea în slujba reconstituirii și cunoașterii trecutului a unor domenii de cercetare noi, precum economie, sociologie, psihologie, antropologie etc. Din dorința unei „istorii totale” menită să asigure o imagine cât mai complexă asupra realităților trecute, a fost stimulat interesul pentru ramuri precum istoria economică, socială, istoria mentalităților, evoluțiile profesionale, operându-se un transfer dinspre istoria cu tentă oficială, a marilor personalități, a învingătorilor la istoria de factură populară, a oamenilor de rând, a învinșilor.

Fără îndoială Leopold von Ranke a avut un impact de durată asupra domeniului istoriografiei, dar pe de altă parte trebuie să luăm în considerare și faptul că „abordarea sa nu a fost re-utilizată niciodată ca întreg, ci doar în părțile sale constitutive” care, în absența relației gândite de istoricul german, au dobândit o semnificație nouă, diferită.⁴⁹ Suntem de părere că paradigma istoriografică rankeană și-ar dovedi validitatea și aplicabilitatea raportate la cerințele scrisului istoric contemporan întrucât oferă un bun punct de plecare în rescrierea trecutului. Istoria este fără doar și poate „știința documentelor”, ceea ce înseamnă că și în istoriografia contemporană se pune problema metodologiei istorice, altfel spus scrierea istoriei pe baza surselor. Dar tendințe precum interesul tot mai scăzut pentru consultarea materialelor documentare și construirea unui punct de vedere pe baza istoriografiei nu pot duce decât la o viziune fragmentară asupra trecutului și la vehicularea ciclică a acelorași idei. Cercetarea arhivelor, criticismul și precizia dovedite în explorarea documentelor, încercarea de a construi o narațiune unitară bazată pe informațiile autentice, veridice, pertinente oferite de surse constituie argumente de necontestat ale profesionalismului istoricului. Cu atât mai mult ideile enunțate anterior își probează valabilitatea în cazul epocii medievale, unde în absența unor mărturii orale ale actorilor, participanților sau martorilor unui eveniment, așa cum se petrece în cazul istoriei orale, istoricul este trimis automat spre document și spre informațiile oferite de acesta. Sigur că istoricul trebuie să fie obiectiv, în primul rând în sensul atribuit obiectivității de către Ranke, adică să fie imparțial, neutru și să nu se transforme într-un judecător al trecutului, neemițând opinii din punctul de vedere al epocii în care trăiește; în al doilea rând, istoricul trebuie să fie critic la adresa surselor citate, dar nu doar în sensul unei analize critice a izvoarelor pentru a le evidenția autoritatea, autenticitatea și veridicitatea, ci și în sensul unei extinderi a categoriilor de materiale documentare analizate. Cu cât vorbim despre o mai largă paletă de surse valorificate, cu atât mai posibilă este compararea informațiilor, depistarea și soluționarea

⁴⁸ *Ibidem*, p. 43.

⁴⁹ J. D. Braw, “Vision as Revision: Ranke and the Beginning of Modern History”, în *History and Theory, Theme Issue*, vol. 46, 2007, p. 45, www.bcudatabases.php, accesat la data de 12.12.2012, ora 11:20.

„From „Wie es Eigentlich's to History of Art. Leopold von Ranke and the historyographical Paradigm of History”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 19-32.

incongruențelor privind aspectele tratate, ceea ce nu poate decât să favorizeze îmbunătățirea calității scrisului istoric.

Modelul de cercetare propus de Leopold von Ranke își demonstrează validitatea nu doar în cazul metodologiei, ci și în privința finalității, a scopului ultim în istorie. Cunoașterea individualului ca bază pentru construirea unor pattern-uri interpretative menite să faciliteze înțelegerea generalului, a universalului se reflectă în istoriografia contemporană sub forma unui transfer de la abordarea macro-istorică la explorarea micro-istoriei. Acesta este în fond și scopul istoriei: de a surprinde individualitatea și specificitatea fiecărei epoci istorice, de a ilustra sistemul de principii și valori proprii popoarelor, de a plasa fiecare individ în contextul în care se formează și activează. Istoria nu funcționează după legi universal-valabile care de vreme ce sunt aplicate asigură asemenea unei ecuații obținerea rezultatului final. Dimpotrivă, istoria este în primul rând, istoria umanității, acea „interpretare a vieții umane” din cele mai vechi timpuri de care amintea și Ranke.

În final, paradigma istoricului german își dovedește actualitatea și în ceea ce privește dimensiunea estetică a istoriei. O simplă colectare și reproducere a informațiilor regăsite în izvoare nu este suficientă în recrearea trecutului; sistematizarea cunoștințelor, încadrarea lor într-o narațiune caracterizată de unitate și coerență implică fără doar și poate și simțul artistic al istoricului, empatia și sensibilitatea față de realitățile trecute.

Conchizând, prezenta cercetare și-a propus să evidențieze principalele trăsături ale concepției și metodei istorice aparținând lui Leopold von Ranke, originalitatea și modernitatea inițiativelor sale stând la baza unei noi paradigme în istoriografia germană a secolului al XIX-lea. Totodată actualul demers a stabilit pe baza ideilor specifice universului istoric rankean apartenența acestuia la mișcarea mai largă a istorismului, având ca scop principal așezarea istoriei pe un fundament științific și stabilirea unei demarcații clare între istorie, filosofie și teologie. În final, analiza punctelor tari și a limitelor modelului de cercetare propus de istoricul german a ilustrat impactul și reputația sa în epocă, urmată de la începutul secolului al XX-lea de un inevitabil declin. De asemenea, cercetarea a pus în evidență tendințele diverse ale istoriografiei germane, paradigma rankeană demonstrându-și încă o dată validitatea și aplicabilitatea în contextul exigențelor scrisului istoric actual.